

С Т А Н О В И Щ Е

за трудовете на Марко Скарпа, кандидат за заемане на академичната длъжност доцент в конкурса по професионално направление 2.1 Филология, научна специалност „Теория и история на литературата“ за нуждите на секция „Кирило-Методиевски извори и традиции“ в Кирило-Методиевския научен център на БАН (ДВ бр. 50 от 23. 06.2017 г.)

Марко Скарпа е единственият кандидат по обявения на 23.06.2017 г. конкурс за заемане на академичната длъжност доцент. Той е роден на 22.10.1967 г. във Венеция, Италия. През 1984 г. завършва класическата гимназия „Марко Поло“ във Венеция. През 2003 г. става бакалавър по теология в Богословския факултет на Университета „Антонианум“ във Венеция, а през 2006 г. става бакалавър във Факултета по чужди езици и литератури на Университета „Ка Фоскари“ във Венеция в областта на славянската филология. През 2007 г. става магистър в Института за екуменически изследвания „Сан Бернардино“ към Папския университет „Антонианум“ във Венеция с насоченост към библейската теология и теологията на различните християнски конфесии, патрологията, историята на източните и западните църкви, икуменическият диалог, а през 2008 г. получава магистърска степен и в Университета „Ка Фоскари“ във Венеция в областта на славянската филология. Във всички етапи на образователния си процес е получавал най-високи оценки. През 2012 г. става „доктор“ в Университета „Ка Фоскари“ във Венеция в докторантския отдел за езици, култури и общество с дисертация в областта на славянската филология: кодикологията, палеографията и културната история на славянските страни. От 2013 г. досега работи като нештатен преподавател и изследовател в различни италиански университети, главно във Венеция, а през 2016/2017 г. е бил постдокторант в Кирило-Методиевския научен център на БАН в София. Солидното образование на д-р Скарпа в областта на славянската филология и богословието, отличното познаване на няколко съвременни славянски езици (български, руски, сръбски), както и на древните езици, необходими за изследването на Кирило-Методиевските извори във всичките им измерения (старобългарски, старогръцки и латински), му дава много добри възможности за изследването на историята на средновековната българска литература и славянското ръкописно наследство, където са запазени и изворите за проучването на Кирило-Методиевото културно наследство.

Тези възможности досега той е реализирал многократно в своите публикации и в участията си в различни международни научни форуми.

В конкурса за доцент М. Скарпа участва с: една монография, публикувана в Италия през 2012 г.; 10 статии (публикувани от 2007 до 2016 г.), 3 от които са издадени в индексирано списание (*Studi Slavistici* – SCOPUS, Web of Science) и 4 в реферирани списания (*Palaeobulgarica*, Старобългарска литература), отпечатани в Италия и България; 7 статии в научни сборници със статии, една от които в съавторство (2009–2017), издадени в Италия, Полша, Русия, Сърбия и Франция; 5 статии в сборници със статии от международни научни конференции (2012–2016), публикувани в България, Италия, Сърбия и Русия; една рецензия за научен труд и две книги, в редактирането на които е участвал (2006,2011), в едната от които самостоятелно.

Представената в конкурса монография „Григорий Палама на славянски. Ръкописната традиция на трудовете му. Анализ на ръкописите“, издадена през 2012 г. в Милано на италиански език, съдържа 218 печатни страници, разпределени в Увод (стр.11–160), пет глави (стр.17–185), библиография (стр. 186–212), съкращения (стр.213–215), списък на използваните ръкописи (стр. 216–218). Тя е изградена с методите на кодикологията, палеографията, критиката на текста, лингвистиката, литературознанието, историята, богословието, както са разбираани в православните и неправославните християнски европейски страни, въз основа на изследването на славянската ръкописна традиция от XIV до XVIII в.

Темата на книгата е важна и актуална за старобългаристичните изследвания по няколко причини: 1. Григорий Палама (1296–1359) е една от най-видните фигури на византийския XIV в., свързани с исихазма, основното нововъзникнало и наложило се като господстващо религиозно течение на епохата, оказало влияние върху различни посоки в развитието на цялостния културен живот на православните славяни през Средновековието; 2. Българската църква го възприема първа непосредствено след възникването му поради запознаването с него на много нейни представители, получили образованието си в атонските манастири; те го възприемат, разпространяват и налагат в България от най-високи позиции в църковната иерархия. 3. Исихастките възгледи оказват влияние върху най-видните предствители на Българската църква от XIV в., създали редица забележителни творби на българската литература през този период, както и на обществения живот по това време. 4. Присъствието на исихазма в славянските, и в частност – на българските църковни, литературни и обществени традиции е многократно проучвано, но въпреки това до днес не съществува пълна представа дори само за разпространението сред славяните на творбите на Григорий Палама, неговия главен защитник и разпространител, успял да наложи своите идеи като господстващи във Византия, тяхната ръкописна традиция остава слабо проучена, няма пълно научно издание на славянските преводи, основано на тази традиция; 5. Досега не може да се смята за напълно изяснен нито в теоретичен план, нито като практическо изпълнение един важен за старобългаристиката въпрос – въпросът за връзката между исихастките възгледи и опита да се върне книжовната традиция на българския литературен език през XIV в. към особеностите на Кирило-Методиевия книжовен език. Книгата на М.Скарпа предоставя богат неизследван в това отношение материал и чрез него би могла да помогне за неговото решаване.

Поставяйки си като задача да анализира колкото е възможно по-пълно ръкописната традиция на славянските текстове на преводите на съчиненията на Григорий Палама М. Скарпа обогатява значително изворовата база за анализи и обобщения както на отделни проблеми, свързани с възприемането на исихазма сред славяните, включително и българските, така и с някои обобщения, отнасящи се до религиозно-културния живот на българите, сърбите и русите. В частност подробните сведения, които той привежда в списъка на ръкописите, където са поместени преписи на съчинения на Григорий Палама (70 славянски ръкописа, написани в периода от XIV до XVIII в., с повечето от които е работил много внимателно *de visu*), му дават възможност също след по-детайлно бъдещо проучване на представените в книгата ръкописи да потърси отговор и на същественния проблем за връщането на българската ръкописна традиция към някои особености на Кирило-Методиевия език, да уточни използваната терминология що се отнася до историята на текстовете и правописа им, както и по-тоно да определи книжовната среда, в която те са се появили. В проучените от д-р Скарпа най-ранни славянски ръкописи, съдържащи преписи на произведения на

Григорий Палама, всички според него рашки по правопис, той посочва наличието на следи от български правопис (този белег е посочен например в № 3 от 1365/1375 г., стр. 79–81). Във връзка с този въпрос например авторът би могъл да обогати наблюденията си при по-нататъшна работа върху най-ранните преводи от творчеството на солунския архиепископ и техните преписи с публикуваните след излизането на неговата книга разработки. Например, що се отнася до кодъркс № 1039 от колекцията на НБКМ (№7, стр.87-89) беше категорично доказано, че това е староизведен ръкопис, който има за протограф български текст от X в. и недовършеното слово на Григорий Палама за св. Димитър Солунски (за 26 октомври,) е вмъкнато в него на останените от дяк Станислав две празни страници по-късно, бяха представени и анализи на правописните особености на различните коисти (Вж. Агиославика. Проблеми и подходи в изследването на Станиславовия чети-миней. София, 2016, 237 стр.). Така че неговите бъдещи изследвания по отношение на представената в книгата ръкописна традиция, каквито няма съмнение, че той ще осъществи в бъдеще на високо научно ниво, на каквото е написана цялата книга, ще допринесат много за решаването на посочения съществен проблем, свързан с присъствието на кирило-методиевските традиции в българския книжовен живот през XIV в.

Монографията на М. Скарпа за славянските текстове на съчиненията на Григорий Палама представлява съществен принос в палеославистиката не само защото е първото цялостно представяне и анализ на тяхната славянска ръкописна традиция, но и защото в нея се обобщават особеностите на епохата, в която тези текстове са създадени, преведени от гръцки език и разпространявани, и то въз основа на подробното запознаване с научната литература, публикувана на няколко европейски езика от XIX в. до днес. Много ценни са собствените наблюдения на автора както по отношение на славянската традиция, така и що се отнася до свързването ѝ с известните от гръцките ръкописи съчинения на солунския архиепископ. Особено трябва да се подчертае заслугата на д-р Скарпа за събирането и проучването на южнославянските преписи, смятани преди неговото изследване за незначителна част от ръкописната традиция, доминирана от източнославянските преписи. Става ясно, че южнославянските ръкописи, съдържащи творби на Палама са 26 от всички 70, че най-старите 11 кодекса от XIV в. са само южнославянски, а най-ранните руски са от втората третина на XV в.

В почти всички останали свои публикации М. Скарпа разглежда подробно от кодикологическа, палеографска, литературно-историческа и богословска гледна точка някои отделни славянски ръкописи, поставяйки преписите на творбите на Григорий Палама в контекста на цялостното им съдържание. Той анализира и отделни възгледи на бележития автор, важни с оглед на осветляването на причините за предпочитанията на преводачите да представят в славянската ръкописна традиция определени негови съчинения. Всички тези статии са издадени в авторитетни хуманитарни списания на италиански, руски и български език, което допринесе приносите на д-р Скарпа да станат достъпни до по-широки научни кръгове в различни европейски страни и му извоюва голям авторитет сред палеославистите.

Монографията на Марко Скарпа има всички необходими приноси и качества на хабилитационен труд за получаването на академичната длъжност „доцент“. Другите му трудове също съдържат редица приносни моменти в областта на филологическите науки (палеография, кодикология, история и теория на литературните текстове от епохата на Средновековието). В представения си за конкурса вид цялата му научна и

преподавателска дейност отговаря напълно на изискванията за получаването на академичната длъжност „доцент“.

Всичко, изложено дотук, ми дава основания да препоръчам на уважаемото научно жури да избере д-р Марко Скарпа на академичната длъжност „доцент“ в конкурса по професионално направление 2.1 Филология, научна специалност „Теория и история на литературата“ за нуждите на секция „Кирило-Методиевски извори и традиции“ в Кирило-Методиевския научен център на БАН.

София, 10. 11. 2017 г.

Проф. д-р Светлина Николова